

Notat

Til: Byantikvaren
Fra: Plan- og bygningsetaten
Vår ref. (saksnr.): 202456212 - 3
Oppgis alltid ved henvendelse

Saksbehandler:
Linn Krokvik Birkelid

Dato: 26.06.2024

«Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø» - Innspill til høringsuttalelse fra Plan- og bygningsetaten

Dette er Plan- og bygningsetatens innspill til Oslo kommunes hørings svar til forslaget om «Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø», som ligger ute til offentlig høring fram til 30.06.24.

Forslaget til bevaringsstrategi er delt inn i 4 deltemaer:

1. bygninger i jordbruket
2. jordbrukslandskapet
3. kulturmiljø i skogen
4. kulturmiljø etter reindrift

Det er de to første temaene som er mest relevant for oss å uttale oss om, det er også disse to som vi kan finne spor etter i byggesonen i Oslo.

Del 1 Bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø

Bærekraftig bruk

Det er positivt at strategien går bredt ut og tar opp i seg den store variasjonen av kulturmiljø som det finnes spor av i Norge, og at strategien ser bevaring, bruk og utvikling i sammenheng.

Plan- og bygningsetaten (PBE) støtter tanken om å finne gode og langsiktige løsninger for bevaring og bærekraftig (om)bruk og forvaltning. I Oslo kommune ser vi for dette punktet et behov for å gjøre en kartlegging for å finne ut hvilke av landbrukets kulturminner og miljøer som det kan være aktuelt å ta i bruk/ ombruk, og hvordan dette kan gjøres. I mange tilfeller er det snakk om kulturminner som er i kommunalt eierskap, noe som gir en mulighet til å legge til

rette for bruk av byens befolkning. Ettersom Oslo fortettes og bygges ut, ser vi et økende behov for gode og varierte møteplasser. Ombruk av kulturminner kan være med på å løse noe av behovet for møteplasser og aktivitetstilbud som vil komme.

PBE anser det som positivt at strategien åpner for annen type bruk av byggene og at det nevnes installering av solceller på tak. Bevaring gjennom bruk, selv om det innebærer noen endringer i bruksform og kanskje noen synlige endringer i bygget, er bedre enn at det ikke brukes og forfaller, eller at det rives. Perspektivet om bevaring gjennom bruk kunne kanskje kommet enda tydeligere fram strategien.

Strategien bygger på en bærekraftig ressursforvaltning der bruk og ombruk omtales som viktige klimatiltak. Dette støtter vi. Den tar også høyde for at klimaendringene allerede har påvirket bygningsmassen og de viser til at eksisterende bygningsmasse skal kartlagt og sikret særlig klimautsatte kulturminner, kulturmiljøer og landskap er det behov for risiko- og sårbarhetsanalyser.

Kommunenes roller

Kommunenes rolle som planmyndighet og myndighet etter skog- og landbruksregelverket nevnes i strategien. Men flere kommuner har også en viktig rolle som antikvarisk myndighet. Ved en økning av ombruk av kulturmiljøer, vil Byantikvaren være en sentral aktør. Dette bør komme tydeligere fram. Kommunenes rolle som eier, drifter og tilrettelegger bør generelt komme tydeligere fram. Kommunale instanser som Byantikvaren, og (i Oslo) Bymiljøetaten og Eiendoms- og byfornyelsesetaten vil få et tydelig ansvar i å oppfylle målene i strategien.

Samarbeid og resultatoppnåelse

Strategien redegjør for ulike aktørers ansvar og myndighet. Strategien skal være «et verktøy for en samlet innsats og felles engasjement for å prioritere innsats knyttet til landbrukets kulturmiljø» (s. 8). De ulike rollene tydeliggjøres, men strategien sier allikevel lite om hvordan de ulike aktørene som nevnes bør eller skal samarbeide, på overordnet nivå, for å nå de ulike resultatmålene. Hva må til for å få et godt samarbeid og prioritering av strategien på et overordnet/ myndighetsnivå, mellom blant annet landbruksforvaltningen, statsforvalteren, fylkeskommuner og kommuner?

Vi mener også at strategien generelt bør være tydeligere på hvilke utfordringer og muligheter det finnes for å få til en vellykket gjennomføring av strategien. Hva

kreves for å få det til i praksis, og hvordan kan man forebygge konflikter mellom sektorlovene?

Del 2 – Deltemaer i bevaringsstrategi for landbrukets kulturmiljø

Deltema 1 – Bygninger i jordbruket

For å øke ombruk vises til det at driftsbygninger, som enhetslåvene, kan få ny bruk. Vi støtter at det bør undersøkes hvordan man kan få til ny bruk innenfor dagens regelverk. Dette vil også være positivt i pressområder hvor bygninger bør ha en funksjon slik at man i et ressursperspektiv også kan forsvare at en driftsbygning ikke rives.

Vi støtter videre at Riksantikvaren er opptatt av hvordan også bevaringsverdige bygg kan bidra til økt fornybar energiproduksjon på f.eks. driftstak (bruk av solceller).

I strategien vises det til flere tiltak som kan være relevante for at strategiens mål skal oppfylles. Vi mener at tiltakene innen klima som foreslås ikke bør være eksempler, men at disse bør være tiltak som skal gjennomføres. Dette gjelder særlig følgende tiltak som nettopp bør være forpliktende å gjennomføre:

- Bevaring og bruk:
 - Samle og formidle flere eksempler på bruk og ombruk av landbruksbygg i Riksantikvarens eksempelsamling, veiledningsmaterieell og annen rådgivning til landbruket
 - Vurdere handlingsrommet for ny bruk av landbruksbygninger innenfor eksisterende lovverk
 - Vurdere samordnet bruk av tilskuddsordninger for å stimulere til istandsetting, tilpasning, bruk og ombruk
- Kunnskap og kompetanse
 - Utvikle og gjennomføre kompetanseutviklingstiltak innenfor relevante håndverksfag
 - Utvikle og formidle kunnskap om hvordan istandsetting, rehabilitering og ombruk kan bidra til å redusere klimagassutslipp og gjøre at bygningen tåler klimaendringene
 - Kartlegge klimarelatert risiko og sårbarhet for bygninger i jordbruket i samarbeid med relevante aktører

Eksempler

Gode eksempler på bruk og ombruk av landbruksbygg, samt gode måter å få fram piloter på, kan finnes gjennom FutureBuilt. Dette er et innovasjons- og pilotprogram, der blant annet Nedre Sem låve i Asker er med.

Mangel - skille mellom kulturminner i tettbygde og spredtbygde strøk

PBE mener at strategien i for liten grad tar opp i seg landbrukets kulturmiljø i tettbygde strøk/ byer. PBE mener det er vesentlig at de urbane aspektene og utfordringene ved bevaring og ombruk også innarbeides. Det er mange rester av landbrukets kulturmiljø i byene som bør bevares og tas i bruk. Byene opplever større press på kulturmiljøene og har andre utfordringer enn de man finner i rurale strøk. For eksempel burde spørsmålet om omdisponering og nedbygging av jordbrukslandskap i byene vært nevnt. Det hadde også vært hensiktsmessig med en oppdeling utfordringer og tiltak som skiller mellom «by og land».

Delmål 2 forutsetter aktiv jordbruksdrift, men i tettsteder sammenfaller kulturmiljøverdier ofte med grønne områder som bygges ned gjennom fortetting. Strategien bør åpnes for tiltak i tettsteder hvor kulturmiljøverdier kan sikres gjennom opplevelseskvaliteter for skoler/barnehager, som turmål og ikke minst bruk til urbant landbruk.

Deltema 2 - Jordbrukslandskapet

Strategien redegjør for ombruk av bygninger, men nevner ikke spesifikt ombruk av kulturlandskap. I Oslo ser vi på ombruk eller istandsetting av kulturlandskap som svært aktuelt med tanke på målene i «Spirende Oslo», som Oslos strategi for urbant landbruk. Et av målene i strategien er å ta i bruk underutnyttede flater for å etablere grønnstruktur som kan benyttes til urbant landbruk og rekreasjon, bidra til lokal overvannshåndtering og sikre biologisk mangfold. PBE støtter byantikvarens kommentar, i brev av 13.03.24, om «..mulighet for et samarbeid mellom landbruks- og klimaetatene om å kartlegge og sikre de mest sentrale dyrkingsarealene som kvaliteter i byene der byene vokser og fortettes», men mener at Plan- og bygningsetaten også bør være en del av dette samarbeidet siden det handler om fortetting av byen.

Kommunenes rolle i strategien er som primærmyndighet etter plan- og bygningsloven (pbl). Strategien fremhever loven som et verktøy for å sikre vern og utvikling av landbrukets kulturmiljø i tråd med bevaringsstrategiens målsettinger, men koblingene mellom resultatmålene og pbl/arealbruk indirekte i beste fall. PBE mener det må tydeliggjøres på hvilken måte plan- og bygningsloven kan være et verktøy for å nå resultatmålene i strategien. På

hvilken måte kan kommunene ta i bruk lovens bestemmelser for å legge til rette for, eller sikre bevaring ombruk av jordbrukslandskapet?